

Skolas sadarbība ar vecākiem – juridiskais aspekts

Rīga, 16.02.2021.

Rīgas Valda Avotiņa pamatskolas pedagogiem

Zanda Rūsiņa
Tiesībsarga biroja
Prevencijas daļas vadītāja
zanda.rusina@tiesibsargs.lv

RĪGAS IZGLĪTĪBAS UN
INFORMATĪVI METODISKAIS
CENTRS

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Sadarbība

Bērna tiesību aizsardzības princips

Bērna tiesību aizsardzība īstenojama, **sadarbojoties** ar ģimeni, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām.

(Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta trešā daļa)

Kas ir bērns?

ANO Bērnu tiesību konvencijas 1.pants:

Šajā konvencijā par bērnu tiek uzskatīta ikviena cilvēkbūtne līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai, ja saskaņā ar likumu, kas piemērojams attiecīgajam bērnam, viņš neklūst pilngadīgs agrāk.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 3.panta pirmā daļa:

Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas.

Kas ir īpašas vajadzības?

Bērns ar īpašām vajadzībām ir bērns, kuram sakarā ar slimības, traumas vai iedzimta defekta izraisītiem orgānu sistēmas funkciju traucējumiem ir nepieciešama papildu medicīniskā, pedagoģiskā un sociālā palīdzība neatkarīgi no tā, vai likumā paredzētajā kārtībā ir noteikta invaliditāte. (BTAL 53.pants)

Bērnam ar īpašām vajadzībām ir tādas pašas tiesības uz aktīvu dzīvi, tiesības attīstīties un iegūt vispārējo un profesionālo izglītību atbilstoši savām fiziskajām un garīgajām spējām un vēlmēm, kā arī tiesības piedalīties sabiedriskajā dzīvē kā jebkuram citam bērnam.

(BTAL 54.pants)

Kas ir speciālās vajadzības?

Speciālās vajadzības — nepieciešamība saņemt tāda veida atbalstu un rehabilitāciju, kas rada iespēju izglītojamajam apgūt izglītības programmu, ņemot vērā viņa veselības stāvokli, spējas un attīstības līmeni.
(Vispārējās izglītības likuma 1.panta otrās daļas 14.punkts)

Vispārējās izglītības iestādes vadītājs ir atbildīgs par izglītojamo speciālo vajadzību apzināšanu un viņu izglītošanu atbilstoši speciālās izglītības programmām.
(Vispārējās izglītības likuma 11.panta otrās daļas 3.punkts)

Kurš ir atbildīgs par bērnu tiesību nodrošināšanu?

Bērna tiesību aizsardzības subjekti

(1) Bērna tiesību aizsardzību valstī nodrošina:

- 1) bērna vecāki (adoptētāji), audžuģimene un aizbildņi;
- 2) izglītības, kultūras, veselības aprūpes un bērnu aprūpes iestādes;
- 3) valsts un pašvaldību institūcijas;
- 4) sabiedriskās organizācijas un citas fiziskās vai juridiskās personas, kuru darbība saistīta ar atbalsta un palīdzības sniegšanu bērniem;
- 5) darba devēji.

(Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.pants)

Kurš ir atbildīgs par bērnu audzināšanu?

Vecāki

Abi vecāki ir vienādi atbildīgi par bērna audzināšanu un attīstību.

Vecāki vai aizbildņi ir galvenās personas, kas atbildīgas par bērna audzināšanu un attīstību.

Viņu galvenais pienākums ir gādāt par bērna interesēm.

(ANO Bērnu tiesību konvencijas 18.pants)

Pedagogi

Pedagoga vispārīgais pienākums ir veidot izglītojamā attieksmi pret sevi, citiem, darbu, dabu, kultūru, sabiedrību un valsti, **audzināt krietnus, godprātīgus, atbildīgus cilvēkus** — Latvijas patriotus.

(Izglītības likuma 51.panta pirmās daļas 2prim punkts)

ANO Bērnu tiesību konvencijas vispārējie principi jeb bērna tiesību aizsardzības pamatprincipi

- **2.pants:** visas tiesības ir jāatzīst visiem jurisdikcijā esošajiem bērniem bez jebkāda veida diskriminācijas (**diskriminācijas aizliegums**);
- **3(1).pants:** bērna vislabākajām interesēm ir jābūt primārajam apsvērumam visās darbībās, kas saistītas ar bērniem (**bērna tiesību prioritāte**);
- **6.pants:** tiesības uz dzīvību un maksimālu iespējamo izdzīvošanu un attīstību (**bērna tiesības uz dzīvību un attīstību**);
- **12.pants:** bērna uzskatu respektēšana visos jautājumos, kas ietekmē bērnu; iespējas tikt uzklausītam visos tiesiskajos un administratīvajos procesos, kas ietekmē bērnu (**bērna viedokļa uzklausīšana**).

Diskriminācijas aizliegums

ANO Bērnu tiesību konvencijas 2.panta teksts

1. Dalībvalstis respektē un nodrošina šajā Konvencijā paredzētās tiesības, katram bērnam to jurisdikcijā bez jebkādas diskriminācijas neatkarīgi no bērna vai viņa vecāku vai likumīgo aizbildņu **rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģijas, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, invaliditātes, dzimšanas vai cita statusa.**
2. Dalībvalstis veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu bērna aizsardzību pret visām diskriminācijas vai soda formām, kas pamatotas uz bērna vecāku, likumīgo aizbildņu vai ģimenes locekļu statusu, darbībām, paustajiem uzskatiem vai pārliecību. /Princips atrunāts Bērnu tiesību aizsardzības likuma 3.pantā/

Bērna tiesību prioritātes princips

ANO Bērnu tiesību konvencijas 3(1).panta teksts

1. Visās darbībās attiecībā uz bērniem neatkarīgi no tā, vai šīs darbības veic valsts iestādes vai privātas iestādes, kas nodarbojas ar sociālās labklājības jautājumiem, tiesas, administratīvās vai likumdevējas iestādes, primārajam apsvērumam jābūt bērna interesēm.

Bērna tiesības uz dzīvību un attīstību

1. Dalībvalstis atzīst, ka ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvību.
2. Dalībvalstis dara visu iespējamo, lai nodrošinātu ikviena bērna izdzīvošanu un attīstību.

ANO Bērnu tiesību konvencijas 6.pants

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 7. pants

Bērna viedokļa uzklaušāna

ANO Bērnū tiesību konvencijas

12.panta teksts:

1. Dalībvalstis nodrošina, lai ikvienam bērnam, kas ir spējīgs formulēt savu viedokli, būtu tiesības brīvi to paust visos jautājumos, kas viņu skar, turklāt bērna viedoklim jāpievērš pienācīga uzmanība atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei.
2. Šajā nolūkā bērnam tiek dota iespēja tikt uzklaušītam jebkādā ar viņu saistītā tiesvedībā un administratīvā procesā vai nu tieši, vai ar pārstāvja vai attiecīgas iestādes starpniecību, ievērojot attiecīgās valsts tiesību aktu procesuālās normas.

Bērna viedokļa uzklaušāna

Bērnū tiesību aizsardzības likuma

13(3). panta teksts

Bērnā ir tiesības piedalīties pašpārvaldē izglītības, kultūras un sporta jomā. Jebkurās citās jomās, kas skar bērna intereses, bērna viedoklim veltāma pienācīga vērība atbilstoši viņa vecumam un briedumam.

Izglītojamā pienākumi un atbildība

Izglītības likuma 54.pants. Izglītojamā pienākumi

- 1) apgūt pamatzglītības programmu;
- 2) ievērot izglītības iestādes nolikumu vai satversmi un iekšējos normatīvos aktus, tajā skaitā iekšējās kārtības noteikumus, un ar savu rīcību nediskreditēt izglītības iestādi;
- 3) ar cieņu izturēties pret Latvijas valsti, tās [Satversmi](#), vēsturi, sabiedrību, valsts simboliem un latviešu valodu;
- 4) ievērot pedagogu, izglītojamo un citu personu tiesības un intereses;
- 5) nepieļaut emocionālu un fizisku vardarbību;
- 6) neapdraudēt savu un citu personu veselību, drošību un dzīvību;
- 7) būt pieklājīgam izglītības iestādē un ārpus tās;
- 8) atrasties izglītības iestādē iekšējiem normatīvajiem aktiem, tajā skaitā iekšējās kārtības noteikumiem, atbilstošā apģērbā;
- 9) piedalīties izglītības iestādes vides uzkopšanā un sakārtošanā.

Sadarbība - vecāku pienākumi

- pēc iespējas ievērot bērna individualitāti, spējas un intereses;
- izturēties pret bērnu ar cieņu, ievērot viņa tiesības;
- palīdzēt bērnam saprast savus pienākumus, tiesības un īstenot tās;
- sagatavot bērnu patstāvīgai dzīvei sabiedrībā un sabiedriski derīgam darbam;
- audzināt bērnu saskaņā ar savu reliģisko pārliecību, ievērojot likumu;
- pārvaldīt bērna mantu likumā noteiktajā kārtībā.

Sadarbība -vecāku pienākumi

- savu spēju un materiālo iespēju robežās nodrošināt ģimenē bērna izglītošanai, veselībai, attīstībai un sadzīvei nepieciešamos apstākļus;
- **sadarboties ar izglītības iestādi, kurā mācās bērns, ar pedagogiem un citām mācību procesā iesaistītām personām;**
- **ievērot bērna, pedagoga un citu personu likumiskās tiesības un intereses;**
- **informēt izglītības iestādes vadītāju par bērna veselības stāvokli un citiem apstākļiem, ja tiem var būt nozīme mācību procesā.**
- Vecāki (personas, kas realizē aizgādību) ir atbildīgi par to, lai bērns iegūtu obligāto izglītību.

Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām

Ministru kabineta 2019. gada 19. novembra noteikumi Nr. 556

Izglītojamo **atbilstoši** valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas (turpmāk – pedagoģiski medicīniskā komisija) **atzinumam** uzņem:

- izglītības iestādes vispārīzglītojošā klasē vai pirmsskolas izglītības grupā vispārējās izglītības programmas vai speciālās izglītības programmas apguvei;
- izglītības iestādes speciālās izglītības klasē vai speciālās pirmsskolas izglītības grupā speciālās izglītības programmas apguvei.

Sadarbība - vecāku pienākumi

- Vecāku pienākums ir neatstāt bērnu līdz septiņu gadu vecumam bez pieaugušo vai personu, ne jaunāku par 13 gadiem, klātbūtnes.
- Vecāku gribas izpausmēm attiecībā uz bērnu var noteikt ierobežojumus neatkarīgi no viņu uzskatiem un reliģiskās pārliecības, ja ir konstatēts, ka tās fiziski vai garīgi varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai.

Sadarbība – vecāku tiesības

Vecākiem (personām, kas realizē aizgādību) ir **tiesības**:

* sniegt un saņemt informāciju par jautājumiem, kas saistīti ar bērna audzināšanu un mācībām (piemēram, pārbaudes darbu izsniegšana vecākiem) (Izglītības likuma 57.panta 4.punkts)

- piedalīties mācību procesa pilnveidē; (Izglītības likuma 57.panta 2.punkts)

Sadarbība – skolas (pedagoga) pienākumi (1)

Pedagogam ir pienākums:

- * sadarboties ar izglītojamā ģimeni izglītības jautājumos;
(Izglītības likuma 51.panta pirmās daļas 6. punkts)
- * informēt vecākus (personas, kas realizē aizgādību) par jautājumiem, kas saistīti ar bērna audzināšanu un mācībām.
(izriet no Izglītības likuma 57.panta 4.punkta)

Sadarbība – skolas (pedagoga) pienākumi (2)

Sadarbībā ar izglītojamā ģimeni regulāri jānotiek daudzveidīgai un abpusējai informācijas aprītei, piemēram:

- individuālās sarunas ar vecākiem;
- klases vecāku sanāksmes;
- izglītojamo dienasgrāmatas ieraksti, informācijas nodošana;
- izglītojošas lekcijas, tikšanās, praktiskumi (vecāku izglītošana par bērnu audzināšanas jautājumiem);
- kopīgu pasākumu organizēšana

Sadarbība – skolas atbildība

Bērnu izglītības iestāžu vadītāji un darbinieki ir atbildīgi par bērna veselības un dzīvības aizsardzību, par to, lai bērns būtu drošībā, lai viņam tiktu sniegti kvalificēti pakalpojumi un ievērotas citas viņa tiesības.

(BTAL 72. panta pirmā daļa)

Izglītības iestādes vadītājs atbild par izglītības iestādes darbību un tās rezultātiem, par šā likuma un citu izglītības iestādes darbību reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu. (Izglītības likuma 30. panta pirmā daļa)

Izglītības iestādes pienākumi

Ministru kabineta 2009. gada 24. novembra noteikumi
Nr.1338 **“Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo
drošība izglītības iestādēs un to organizētajos
pasākumos”**

Izglītības iestādes pienākumi (2)

Ja izglītojamais izglītības iestādē apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību:

- **pedagogs informē vadītāju** par izglītojamā uzvedību (5.¹1.);
- **vadītājs nodrošina izglītojamam**, kurš apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību, **mācības citā telpā** sociālā pedagoga, izglītības psihologa vai cita pedagoga klātbūtnē. Mācības citā telpā var ilgt no vienas mācību stundas līdz mācību dienas beigām (5.¹ 2.);

Izglītības iestādes pienākumi (3)

- **vadītājs rakstiski informē vecākus** par izglītojamā uzvedību un nepieciešamo vecāku sadarbību ar izglītības iestādi (5.¹ 3.);
- **rīkojumā nosaka atbalsta personāla pienākumus**, lai veicinātu turpmāko sadarbību ar izglītojamo un vecākiem un izstrādātu atbalsta pasākumus atbilstoši izglītojamā vajadzībām un situācijai (5.¹⁴.);
- **ja izglītojamā uzvedībā nav uzlabojumu un vecāki nevēlas sadarboties** ar izglītības iestādi, bet situācijas risināšanā vēlas iesaistīt citus speciālistus, **vadītājs šo informāciju nosūta attiecīgajai pašvaldībai** (5.²).

Pašvaldības pienākumi

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58.pants

- (1) Likumpārkāpumu profilakses darbu ar bērniem veic pašvaldība sadarbībā ar bērnu vecākiem, izglītības iestādēm, valsts policiju, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm.

- (2) Pašvaldība profilakses lietu iekārto un uzvedības sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmu izstrādā katram bērnam, kurš:
 - 6) vairāk nekā divas reizes izdarījis administratīvo pārkāpumu;
 - 7) ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības.

Ziņošanas pienākums

Katra iedzīvotāja pienākums ir sargāt savu un citu bērnu drošību, ne vēlāk kā tajā pašā dienā ziņot policijai, bāriņtiesai vai citai bērna tiesību aizsardzības institūcijai par jebkādu vardarbību pret bērnu, par viņa tiesību pārkāpumu vai citādu apdraudējumu.

(BTAL 73.panta pirmā daļa)

Bāriņtiesa

1. aizstāv bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības;
2. izskata iesniegumus un sūdzības, to skaitā iesniegumus un sūdzības par vecāka, aizbildņa vai audžuģimenes rīcību;
3. sadarbojas ar citām bāriņtiesām, ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām, veselības aprūpes un izglītības iestādēm, sociālajiem dienestiem, policijas iestādēm, Valsts probācijas dienestu un tiesu izpildītājiem, lai nodrošinātu bērna tiesību un interešu aizstāvību;
6. informē pašvaldības sociālo dienestu vai citu atbildīgo institūciju par ģimenēm, kurās netiek pietiekami nodrošināta bērna attīstība un audzināšana un kurām nepieciešama palīdzība;

Bāriņtiesa

Bāriņtiesa, aizstāvot bērna personiskās intereses attiecībās ar vecākiem, aizbildņiem un citām personām **nosūta konsultācijas saņemšanai pie ģimenes ārsta, psihologa vai cita speciālista:**

a) **bērnu**, ja bērna vecāki vai aizbildnis nepiekrīt konsultācijas saņemšanai,

b) **personu**, ar kuru bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus, vai personu, ar kuru bērns dzīvo nedalītā saimniecībā;

Domstarpību izšķiršana

1) Bāriņtiesa izšķir vecāku domstarpības bērna aizgādības jautājumos (izņemot domstarpības par bērna dzīvesvietas noteikšanu) un, ja nepieciešams, pieņem lēmumu.

2) Bāriņtiesa izšķir bērna un vecāku domstarpības.

Palīdzība vecākiem

BTAL 26.pants. Atbalsts ģimenei

- (1) Ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Valsts un pašvaldība atbalsta ģimeni, it īpaši daudz bērnu ģimeni, un sniedz tai palīdzību.
- (2) Ja vecāku un bērna attiecības nenodrošina bērna attīstībai labvēlīgu vidi vai bērns ir hroniski slims, pašvaldība palīdz ģimenei, nodrošinot psihologa, sociālā pedagoga vai cita speciālista konsultāciju, izraugās bērnam atbalsta ģimeni vai uzticības personu, kura palīdz noregulēt bērna un vecāku savstarpējās attiecības. Atbalsta ģimene vai uzticības persona, pamatojoties uz trīspusēju vienošanos, kas noslēgta starp atbalsta ģimeni vai uzticības personu, pašvaldības sociālo dienestu un ģimeni, kurai nepieciešams atbalsts, sniedz atbalstu bērnam vai ģimenei.

Palīdzība vecākiem

- Atkarībā no bērna vecuma pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, arodapmācībā, darba un dzīvokļa meklējumos.
- Valsts un pašvaldības sniedz atbalstu ģimenes un bērnu izglītības, veselības nostiprināšanas, kultūras un sporta, kā arī atpūtas iestādēm un organizācijām, lai sekmētu bērna fizisko attīstību un radošo darbību, gādā par bērna brīvā laika pavadīšanas iespējām un sniedz citus pakalpojumus, kuri veicina bērna pilnveidošanos un palīdz ģimenei bērna audzināšanā.

Palīdzība vecākiem bērnu audzināšanā

RSU Psihosomatikas un psihoterapijas klīnika

www.psihosomatika.lv

Bērnu psihoterapija, ģimenes psihoterapija

Centrs «Dardedze»

www.centrsdardedze.lv

Mediācija: vecāku un bērnu strīdi, skolu strīdi u.c.

Psihologa konsultācijas arī audzināšanas un disciplinēšanas jaut.

«Ceļvedis, audzinot pusaudzi» CAP

Pusaudžu resursu centrs (Rīgas un tās apkārtnes bērniem)

pusaudžiem ar datora, interneta, mobilo telefonu vai vielu atkarības risku

info@pusaudzim.lv

Palīdzība vecākiem bērnu audzināšanā

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas

Konsultatīvā nodaļa tel. 67359129

www.bti.gov.lv

atbalsta programma bērniem ar uzvedības traucējumiem un
saskarsmes problēmām

- 1) bērna uzvedības diagnostika;
- 2) konsultācijas bērna vecākam,
- 3) bērna individuālā atbalsta programma 12 mēnešiem;
- 4) sadarbība bērna individuālās atbalsta programmas periodā ar bērna vecāku

Tiesībsarga konstatētās problēmas:

1. Atbildes nesniegšana uz vecāku iesniegumu likumā noteiktajā kārtībā un termiņā (rakstiska atbilde nekavējoties, bet ne vēlāk kā mēneša laikā)
2. Vecāku (aizbildņa) neuzskatīšana par sadarbības partneri (nav pakļautības attiecību)
3. Vecāku neinformēšana par notikumiem skolā u.c.
4. Komunikācijas (sadarbības) trūkums
5. Bērnu atstāšana bez pedagoga klātbūtnes mācību stundas laikā – augsts vardarbības risks